

Satu Jääskä

Sähkökirjojen lukulaitteiden käyttö

Opinnäytetyö
Syksy 2009
Kulttuurialan yksikkö
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Kulttuurialan yksikkö

Koulutusohjelma: Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Jääskä, Satu

Työn nimi: Sähkökirjojen lukulaitteiden käyttö

Ohjaaja: Vuorela, Pirkko

Vuosi: 2009

Sivumäärä: 26

Liitteiden lukumäärä: 0

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lukulaitteiden käyttöä ja hankintaa Suomen maakuntakirjastoissa ja Seinäjoen kahdessa kirjakaupassa. Työn alussa kerrotaan sähköisestä julkaisemisesta ja lukulaitteiden kehityksestä.

Lukulaitteiden käyttöä tutkittiin maakuntakirjastoille lähetettävän sähköpostikyselyn ja kirjakaupoissa tehdyn haastattelun mukaan. Kysely ja haastattelu toteutettiin kesällä 2009. Kahdestakymmenestä kirjastosta kolmetoista vastasi kyselyyn. Kolmestatoista kirjastosta kahdella oli lukulaitteita käytössä, kuudella hankinnassa tai harkinnan alla ja viidessä kirjastossa lukulaitetta ei ollut eikä hankintakaan ollut suunnitelmassa. Kummassakaan kirjakaupassa ei lukulaitteita ollut, mutta ehkä tulevaisuudessa.

Sähkökirjat ja lukulaitteet eivät toistaiseksi ole vielä päässeet täysin ihmisten tietoisuuteen. Varsinkaan lukulaitteita ei vielä tunneta ehkä pääosin niiden hinnan ja huonon saatavuuden vuoksi. Suomenkielisiä sisältöjäkään ei vielä löydy niin paljon, että se houkuttelisi kuluttajaa lukulaitteita hankkimaan, joko lainaamalla kirjastosta tai ostamalla muualta. Kuitenkin jotkut kirjastot Suomessa omistavat jo lukulaitteen ja osa on suunnittelemassa hankintaa. Sähkökirjat ja niiden lukulaitteet ovat osa tulevaisuutta vaikka eivät välttämättä perinteistä paperista kirjaa syrjäytäkään.

Avainsanat: sähkökirjat, lukulaitteet

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Culture and Design
Degree programme: Library and Information Services
Specialisation:

Author: Jääskä, Satu

Title of thesis: Use Of E-books' Reading Devices

Supervisor: Vuorela, Pirkko

Year: 2009

Number of pages: 26

Number of appendices: 0

The aim of this study is to find out use of e-books' reading devices in Finland's province libraries and in Seinäjoki's two bookstores. The first part of this study consists of electric publishing and development of reading devices.

The use of reading devices was surveyed with e-mail inquiry sent to province libraries and with interview in bookstores. Inquiry and interview was surveyed in summer 2009. Thirteen of twenty libraries answered the inquiry. Two of them had reading devices, six was planning to get one and five libraries replied that they do not have a device and they are not planning to get one. Neither bookstores had a reading device but maybe in the future.

E-books and reading devices are not so popular now days. Especially reading devices are quite unknown maybe because of their price and because they are hard to get. Finnish e-books are also too rare to be loaned or bought by consumers. However some Finnish libraries have already a reading device and some libraries are planning to get one. E-books and their reading devices are part of the future even though they do not necessary take traditional paper book's place.

Keywords: e-books, reading devices

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO	6
1.1 Aiheen valinnan perustelut.....	6
1.2 Työn tavoitteet.....	6
1.3 Työn rakenne	7
2 KESKEISET KÄSITTEET.....	8
2.1 Sähköinen julkaiseminen	8
2.2 Sähkökirja, eKirja.....	8
2.3 Käytettävyys.....	8
2.4 Lukulaite.....	9
2.5 Dpi ja resoluutio	9
3 SÄHKÖISEN JULKAISEMISEN JA SÄHKÖKIRJAN LYHYT HISTORIA	10
3.1 Sähköisen julkaisemisen tarve	10
3.2 Sähkökirjat	10
3.3 Open eBook 1.0 Publication Structure Specification –standardi	11
3.4 Tulevaisuus	11
4 LUKULAITTEIDEN KEHITYS JA NYKYTILA	12
4.1 Ensimmäiset lukulaitteet	12
4.1.1 NuvoMedia: RocketBook.....	13
4.1.2 Softbook Press: SoftBook Reader	13
4.1.3 Everybook: EB reader	14
4.1.4 Peanut Press: Peanut reader.....	14
4.1.5 Microsoft: Microsoft Reader	14
4.2 Lukulaitteet tänään.....	15
4.3 Luettavuus	17
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18

5.1 Tavoitteet	18
5.2 Menetelmät	18
5.3 Kohteet.....	19
6 TULOSTEN ESITTELY	20
6.1 Seinäjoen kirjakaupat.....	20
6.2 Suomen maakuntakirjastot.....	20
TULEVAISUUS	24
6.3 Tulevaisuus kirjastoissa	24
LÄHTEET	25

1 JOHDANTO

1.1 Aiheen valinnan perustelut

Valitsin aiheen, koska se on mielestäni todella mielenkiintoinen. Sähkökirjoista ja lukulaitteista puhuttiin koulussa yhdellä kurssilla vähän enemmänkin ja tein silloin pienimuotoisen esitelmän lukulaitteista. Esitelmän jälkeen mielenkiinto lukulaitteita kohtaan jäi pyörimään päähän ja siten se päättyi opinnäytetyöni aiheeksi.

Sähkökirjoista on tehty monia opinnäytetöitä, mutta itse lukulaitteet ovat jääneet vähän syrjään. Lukulaitteet ovat kuitenkin sähkökirjojen tulevaisuus. Monikaan ei innostu sähköisessä muodossa olevista teksteistä, koska luettavuus on huono esimerkiksi tietokoneen näytöltä. Lukulaitteiden tarkoituksena on luoda paremmat lukuelämykset sähköisestä materiaalista.

1.2 Työn tavoitteet

Toivon, että työni ansioista kirjastot heräävät käyttämään tätä nykyajan teknologiaa hyödyksi ja siten osoittamaan ettei kirjasto ole vanhanaikainen, kehityksestä tipahtanut virasto.

Kysynnän kasvaessa lukulaitteiden kilpailu kiihtyy ja hinnat tulevat alas. Tuotekehittelyyn käytetään enemmän resursseja ja laitteista saadaan kokemusten perusteella asiakkaille sopivia, perinteisen kirjan kaltaisia.

Toivottavasti työni antaa uutta tietoa, että sähkökirjasta puhuttaessa ei tarkoiteta että kirjaa ei voisi lukea linja-autossa, sohvalla selällään maaten tai sängyssä. Lukulaitteiden avulla kaikki tämä on mahdollista.

1.3 Työn rakenne

Aluksi selvitän tutkimuksessa käyttämäni keskeisimmät käsitteet. Seuraavaksi siirryn sähköisen julkaisemisen ja sähkökirjan historiaan. Pohdin sähköisen julkaisemisen tarvetta ja kerron sisällöistä ja sisällöntuottajista. Esittelen standardin joka kehitettiin vuonna 1998 ja mietin sähköisen julkaisemisen tulevaisuutta.

Neljännessä luvussa kerron lukulaitteiden kehityksestä ja nykytilasta. Esittelen ensimmäisiä lukulaitteita ja kerron vähän niiden ominaisuuksista. Nykypäivän koneista mainitsen muutaman suosituimman, kuvien ja niiden hintakehityksen kanssa. Pohdin luettavuutta lukulaitteilta ja esittelen tärkeimpiä laitteiden ominaisuuksia.

Viidennessä luvussa esittelen tutkimustavoitteet, -menetelmät ja -kohteet. Seuraavassa luvussa esittelen kirjakauppojen ja kirjastojen kyselyn tulokset. Viimeisessä luvussa pohdin lukulaitteiden tulevaisuutta.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Sähköinen julkaiseminen

Sähköinen julkaiseminen tarkoittaa materiaalin luomista, tallentamista, esittämistä ja levittämistä elektronisessa muodossa. Sähköinen julkaiseminen yleistyy nopeasti halpojen kustannusten, nopeuden ja suuren levikin ansiosta. (Saloharju 1998.) Sähköinen julkaiseminen on myös tunnettu termillä elektroninen julkaiseminen, e-julkaisu. Sähkö-termiä yritetään vakiinnuttaa suomen kieleen sopivaksi. Onhan sähköpostikin tunnettu e-posti, e-maili ynnä muilla termeillä, mutta sähkö-etuliitettä suositetaan.

2.2 Sähkökirja, ekirja

Sähkökirja-termi sekoitetaan usein lukulaite-termiin. Sähkökirja on kuitenkin sähköisessä muodossa oleva teos eli lukulaitteen sisältö. Sähkökirja voi olla esimerkiksi PDF-muodossa, mutta sen täytyy olla Standardien mukainen. Varsinkin vuosituhannen alussa kirja ilman paperia luokiteltiin sähkökirjaksi. Vuonna 2001 sähkökirjasta luokiteltiin kolme erilaista versiota: tietokoneen näytöltä luettava, erillisellä lukulaitteella luettava ja kolmantena kämmenmikrolla luettava. (Komonen & Nissinen 2001, 61.)

2.3 Käytettävyys

Käytettävyydellä tarkoitetaan helppokäyttöisyyttä, tehokkuutta ja miellyttävyyttä. Laitteen luvataan olevan helppokäyttöinen, mutta todellisuudessa uuden laitteen opettelu voi olla hyvinkin hankalaa. Tehokkuus määräytyy sen mukaan, kuinka

paljon laitteelta löytyy ominaisuuksia ja toisaalta kuinka moni ominaisuus on todellisuudessa tarpeen. Miellyttävyys tarkoittaa laitteen kokoa, väriä, muotoilua ja mielikuvia. Laitetta pyritään tekemään käytettävyydeltään paremmaksi, helppokäyttöisemmäksi. Ominaisuudet täytyy löytyä helposti, kun niitä tarvitaan ja toimintojen tulee olla luonnollisia ja yksinkertaisia. Laitteelta myös odotetaan tiettyä käytettävyyttä eli kuinka hyvältä sen käyttö tuntuu, toimiiko se niin kuin luvataan ja kuinka hyvin laite vastaa odotuksia. (Parkkinen 2006.)

2.4 Lukulaite

Lukulaitteet ovat erityisesti tekstin lukemiseen tarkoitettuja laitteita. Lukulaite pyritään saamaan mahdollisimman paljon paperisen kirjan kaltaiseksi kokonsa ja ulkomuotonsa avulla. Ensimmäinen kotikäyttöön tarkoitettu lukulaite oli NuvoMedian Rocket eBook. Lukulaitteen avulla voidaan hakea sanoja ja lauseita kirjasta ja tehdä merkintöjä kirjaan. Joistain laitteista löytyy myös sanakirja ja paljon muita ominaisuuksia tulee lisää tekniikan kehittyessä. (Koskimaa 2000, 50.)

2.5 Dpi ja resoluutio

Resoluutio kertoo näytön tarkkuuden eli yksityiskohtien määrään. Resoluutio tarkoittaa myös pikseleiden määrää eli erottelutarkkuutta. Sen yksikkönä käytetään pikseleitä eli kuvapistettä pituusyksikköä kohti (Pixels per inch, points per inch, pikseleitä tuumalla). Mitä suurempi resoluutio, sitä tarkempi kuva on. Painetun julkaisun resoluutio on yli 300 dpi. Liian suuri resoluutiomäärä ei paranna kuvan laatua vaan se hidastaa laitteiden toimintaa. (Lindström, [viitattu 14.8.2009].)

3 SÄHKÖISEN JULKAISEMISEN JA SÄHKÖKIRJAN LYHYT HISTORIA

3.1 Sähköisen julkaisemisen tarve

Tiedon määrä kasvaa jatkuvasti. Sähkökirjojen avulla voidaan säästää tilaa ja personointi sekä hakupalvelut ovat mahdollisia. Myös kirjastojen tietolähteet muuttuvat digitaalisiksi pikku hiljaa. Verkkojulkaisemista on pidetty suurimpana kehitys- ja tuottopotentiaalin sisältävänä osana julkaisuteollisuutta. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 9.) Vuosituhannen alussa sähkökirjojen odotettiin syrjäyttävän painetun kirjan kahdenkymmenen vuoden sisällä.

Sähköisen julkaisemisen ansiosta kustantajat voivat myydä kirjoja halvemmalla ja kasvattaa omaa voittoaan, käyttäjäkohtaiset kirjastot mahdollistavat profiloitun suora- ja koemarkkinoinnin, tehokkaat suojausmenetelmät estävät piratismiä, painokset eivät koskaan lopu kesken, eikä kirjavarastoon sitoudu pääomaa. Myös päivitys ja jakelu on helpompaa. Sähkökirjat eivät vie hyllytilaa, eivätkä kulu ja niitä voi lukea pimeässä. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 20-21.) Ympäristöystävällisyyttä on myös nostettu esille.

3.2 Sähkökirjat

Sähköiset tekstit ovat saaneet alkunsa tietokoneen kehittymisen myötä 1960-luvun loppupuolella. Elektronista kirjallisuutta on kuitenkin ilmestynyt vasta kymmenen vuotta myöhemmin. Sähköisen tekstin lukeminen sai alkunsa tietokonepeleistä. (Koskimaa 2000, 49.) Vuonna 2000 sisältötoimittajilla oli noin kymmenestä sataan sähköistä kirjaa ja sähkökirjatiedosto maksoi pari dollaria perinteistä kirjaa enemmän (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 11).

Vuonna 2008 Ellibs oli Suomen suurin sähköisten kirjojen välittäjä. Sillä oli myynnissä tuolloin noin 16 000 nimikettä yli sadalta kustantajalta. Valikoima painottuu tieto- ja harrastekirjoihin niiden hakuominaisuuksien ja ajantasaisuuden vuoksi. (Leidenius 2008, 14).

3.3 Open eBook 1.0 Publication Structure Specification –standardi

Lokakuussa 1998 järjestettiin ensimmäinen kansainvälinen sähkökirjakonferenssi, jossa päätettiin hyväksyä Open eBook 1.0 Publication Structure Specification–standardi. Standardi pohjautuu HTML ja XML-sivunkuvauskieliin. Yhteinen standardi nopeutti huomattavasti kirjatiedostojen julkaisemista sähkökirjalaitteisiin. Standardi astui voimaan 16. syyskuuta 1999. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 17-18.)

3.4 Tulevaisuus

Kirjakauppoihin ja kirjastoihin suunnitellaan automaatteja, joista voi käydä imuroimassa kirjatiedostoja. Ihanteena olisi, jos kaikista kirjastoista annettaisiin lukulaitteita asiakkaille kotiin lainalle. Kurssikirjojen sähköinen versio paperikirjan rinnalle helpottaisi opiskelijoiden kirjapulaa.

4 LUKULAITTEIDEN KEHITYS JA NYKYTILA

Kuluttajille halutaan tarjota jotain parempaa sähkökirjojen lukemista varten. Halutaan luoda jotain juuri sähkökirjoille tarkoitettua, joka jäljittelisi mahdollisimman tarkasti perinteistä paperista kirjaa. Lukulaitteen tulisi olla halvempi, kevyempi ja helppokäyttöisempi kuin kannettavan tietokoneen (Saarinen & Joensuu & Koskimaa 2001, 23), mutta siihen oli vielä matkaa. Lukulaitteilta halutaan joko pelkkää lukuominaisuutta tai lisäksi kalenteria, laskinta ynnä muuta (Koskimaa 2000, 49).

Lukulaitteiden näytöt eivät lähetä valoa kuten tavalliset näytöt, vaan se heijastaa valoa perinteisen paperin tavoin. Erinomaisen kontrastin ansiosta lukeminen onnistuu myös kirkkaassa auringonvalossa. (Puustinen 2004, 54.)

4.1 Ensimmäiset lukulaitteet

Ensimmäisiä versioita ei ollut tarkoitettu massatuotantoon paperisten korvikkeiksi, vaan vaihtoehdoiksi erikoissovelluksiin. SoftBook ja Everybook-laitteet olivat kalliita ja ne oli suunniteltu ammattikäyttöön, paljon päivitettävää tietoa lukeville kuten lääkäreille, lakimiehille ja insinööreille. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000,12.)

Lukulaitteet olivat aluksi melko painavia, pienimuistisia, käyttöliittymät olivat kankeita, resoluutiot olivat matalia, näytöt himmeitä, akut eivät kestäneet kauaakaan sekä käsittelytoiminnot olivat hankalia ja hinnat korkealla. Lisäksi laitteet olivat helposti rikkimeneviä ja arkoja kosteudelle. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 21.)

4.1.1 NuvoMedia: RocketBook

Ensimmäinen lukulaite ilmestyi markkinoille lokakuussa 1998 ja sitä kutsuttiin nimellä Rocket eBook Classic. Yhtiön sijoittajina toimivat Bertelsmann ja Barnes & Noble. Sitä mainostettiin edullisena, paljon matkustaville liikemiehille, jotka eivät voi kuljettaa koko kirjastoa mukanaan. Nimikkeitä siihen oli saatavissa 2250 kappaletta. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 12-13.) Laite oli suunnattu kotikäyttöön, normaalille lukijalle ja näytön laatuun oli panostettu toden teolla. Laite oli helppokäyttöinen, kahdella napilla ja kosketusnäytöllä varustettu (Koskimaa 2000, 50).

RocketBookissa ei ollut sisäänrakennettua modeemia, se käytti Sharpin LCD-tekniikkaa, näytön resoluutio oli 105 pikseliä, harmaasävyinen ja laitteen koko oli 11,5 x 7,7 cm, paino 600 grammaa. Käyttöajaksi luvattiin taustavalon kanssa noin kaksikymmentä tuntia ja kolmekymmentä tuntia ilman. Muistia löytyi neljäntuhannen sivun verran ja hinta oli noin 1000 markkaa. Laitteeseen oli mahdollista siirtää omia HTML-tiedostoja tai verkkosivuja. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 12-13.)

4.1.2 Softbook Press: SoftBook Reader

SoftBook Reader oli suunniteltu ammattikäyttöön yritysasiakkaille. Yhteistyössä toimivat Random House, Macmillan, New York Times, Time Book ja Simon & Schuster. Toisin kuin RocketBookissa, SoftBookissa oli sisäänrakennettu modeemi. Kirjoja oli saatavilla noin 1150, suurin osa tosin oli vanhoja klassikoita. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 13-14.)

Paino oli 1400 grammaa, akkukesto neljä ja puoli tuntia, kooksi ilmoitettiin 22 x 28 cm, resoluutio 72 dpi, 1500 sivun tallennus, hinta 600 dollaria ja harmaasävy näyttö (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 14).

4.1.3 Everybook: EB reader

Myös EB reader oli suunniteltu ammattikäyttöön. Se oli kallis ja suuri laite ja siitä löytyi värinäyttö. Näyttöjä oli kaksin kappalein eli siis koko aukeama oli kerralla näkyvissä. Toista näyttöä pystyi myös käyttämään selaamiseen tai muistiinpanojen tekemiseen. Laite käytti PDF-muotoisia tiedostoformaatteja. Yhden näyttöyksikön koko oli 20,3 x 26,7 cm, resoluutio 300 dpi, 500 000 tekstisivua ja paino 1800 grammaa. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 14-15.)

4.1.4 Peanut Press: Peanut reader

Palm-merkkinen laite, joka julkaistiin vuonna 1996. Sen eri versioita on myyty yli kaksi miljoonaa kappaletta ja kirjoja on saatavilla kaksisataakymmenen kappaletta. Tiedostoformaattina toimi HTML, yksivärinäyttö, koko 12 x 8, paino 170 grammaa. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 15.)

4.1.5 Microsoft: Microsoft Reader

Microsoftin lukija on julkaistu vuonna 2000. Se oli Windows CE-järjestelmiä käytäviin laitteisiin soveltuvan lukuohjelmisto ja se sisälsi tietosanakirjan. Ohjelmisto hyödyntää ClearType-tekniikkaa, joka parantaa näytön visuaalisia ominaisuuksia ilman laitteistomuutoksia. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 17.) Muita MS Readerin kaltaisia lukuohjelmia ovat Adobe Acrobat Reader ja GlassBook, Mobipocket ja Palm Ereader.

4.2 Lukulaitteet tänään

Liikkuvaa kuvaa tai ääntä kaivataan harvoin, koska lukukokemuksen halutaan olevan mahdollisimman paljon perinteistä muistuttavaa (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 23-24).

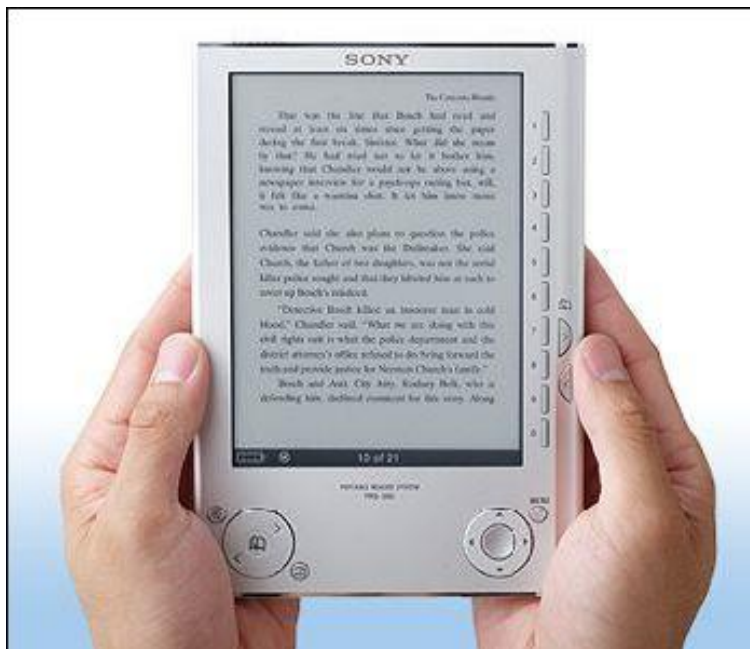
Tärkeimmät lukulaitteen ominaisuudet ovat keveys, kestävyys, energiansäästävyys ja luettavuus eri olosuhteissa. Paino rajoittaa akkujen kokoa eli energian määrää. Laitteet käynnistetään mallista riippuen joko napista tai avaamalla kansi. Nappeja löytyy kahdesta kuuteen, loput toiminnot toimivat kuvaruudun avulla. Laitteella on mahdollista vaihtaa fontin kokoa, alleviivailla ja tallentaa kirjanmerkkejä. Sanoja ja lauseita pystyy hakemaan haku-toiminnon avulla ja taustavalon ansioista myös pimeässä lukeminen onnistuu. Sanakirja kääntää sanan sanaa napsauttamalla. Kirjat ladataan nettikirjakaupoista eikä niitä voi avata PC:llä, tekijänoikeussyistä. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 11.)

Vuonna 2008 Amazon Kindle oli suosituin lukulaite. Sen hinta oli noin 230 euroa ja ladattavan kirjan hinta noin kuusi ja puoli euroa. Toinen merkittävä laite oli Sony Reader. Sen hinta oli noin 200 euroa ja sisältö maksoi neljästä yhteentoista euroa. (Leidenius 2008, 14).

Kuva 1 Amazon Kindle vuodelta 2007

http://www.kansalliskirjasto.fi/attachments/5GmOz7S1Q/5GmOEUahp/Files/CurrentFile/Korkeila_E-kirjat_-_haaste_kirjastoille.pdf

Kuva 2. Sony Reader vuodelta 2006

(http://www.kansalliskirjasto.fi/attachments/5GmOz7S1Q/5GmOEUahp/Files/CurrentFile/Korkeila_E-kirjat_-_haaste_kirjastoille.pdf)

4.3 Luettavuus

Luettavuuden parantamisen tärkein tekijä on resoluutio eli mitä korkeampi resoluutio, sen parempi luettavuus. Sataviisikymmentä pikseliä sanotaan olevan minimimäärä hyvään luettavuuteen. Muita tärkeitä tekijöitä ovat riviväli, taustan ja merkien välinen kontrasti ja reunojen terävyys, paperikirjojen kaltainen muoto, oikea rivinpituus, värinättömyys, heijastamattomuus sekä kuvan sopiva kirkkaus. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 21-23.)

Lukulaitteilta toivotaan helppoa navigointia, hakuominaisuuksia, tiedostomuodon yhteensopivuutta muiden laitteiden kanssa ja alleviivausmahdollisuuksia. Laitetta tulisi voida käyttää yhdellä kädellä, sivumuodon tulisi olla pystysuuntainen eikä sivunvaihdon saisi tapahtua rullaamalla. (Ollikainen & Heilmann & Vainikainen & Launonen & Saukkonen 2000, 19-20.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tavoitteet

Tavoitteenani oli kerätä Suomen maakuntakirjastoilta tietoa sähkökirjojen lukulaitteiden hankinnasta ja käytöstä. Halusin tietää millaisia kokemuksia lukulaitteiden käyttö oli tuottanut asiakkaiden ja henkilökunnan parissa. Olin myös utelias näkemään, miten ahkerasti kirjastot vastaisivat kyselyyni vaikka lukulaitteista ei olisi-kaan mitään kokemuksia. Lukulaitteiden hankinnan suunnittelusta olin myös halukas tietämään lisää.

Kyselin myös Seinäjoen kahdelta kirjakaupalta heidän suunnitelmiaan lukulaitteiden osalta. Tiesin, ettei kummassakaan liikkeessä kyseisiä laitteita vielä ole saatavilla, mutta halusin kuulla kaupallisen puolen laitteiden hankinnan kannalta.

5.2 Menetelmät

Kirjastojen kyselyn toteutin sähköpostitse lähetettävillä lomakkeilla. Vastauksia oli odotettavissa melko vähän ja niukkasanaisesti, joten kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä sopi tähän parhaiten. Vastaukset kirjasin Excel-taulukkoon ja sieltä poimin työhöni.

Kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä poimitaan saaduista tiedoista itselle relevantit asiat ja tulkitaan tietoa valitusta näkökulmasta. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisesti. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 1997, 151-155.) Kvalitatiivisessa menetelmässä vastataan kysymyksiin miksi ja miten.

Kirjakaupoissa kävin haastattelemassa myymäläpäälliköitä henkilökohtaisesti. Olin miettinyt muutaman kysymyksen etukäteen ja kyselin kaikkea mahdollista mitä haastattelun aikana tuli mieleen. Kirjasin vastaukset ranskalaisilla viivoilla ja kirjoitin ne myöhemmin puhtaaksi.

5.3 Kohteet

Maakuntakirjastot ovat kooltaan hyvinkin erilaisia ja teknologiakehityksessä eri tasossa. Toisaalta kaikilla maakuntakirjastoilla on samat lähtökohdat lukulaitteiden hankintaa varten.

Seinäjoen Info-kirjakauppa on pieni liike Seinäjoen keskustassa. Liike työllistää kolme täysipäiväistä ja yhden osa-aikaisen työntekijän. Liike kuuluu Info-ketjuun, jossa on neljäkymmentäviisi myymälää ympäri Suomea. Info-ketju on perustettu 1970-luvun alussa ja se on Suomen suurin yksityinen kirjakauppaketju. (www.info.fi).

Suomalainen kirjakauppa Seinäjoella on hiljattain uudistettu myymälä kauppakeskuksen ytimessä. Se työllistää kahdeksan työntekijää ja myymälä on ollut kauppakeskus Epstorilla vuodesta 1990. Suomalainen kirjakauppa –ketju on perustettu vuonna 1912. (www.suomalainenkirjakauppa.fi)

6 TULOSTEN ESITTELY

6.1 Seinäjoen kirjakaupat

Haastattelin Suomalaisesta kirjakaupasta myyntipäällikkö Pekka Piispasta ja Seinäjoen Info-kirjakaupasta myymäläpäällikkö Jonna Harju-Panulaa. Kummassakaan haastattelemassani kirjakaupassa ei ollut sähkökirjojen lukulaitteita, joten kyselin vähän syitä ja tulevaisuuden näkymiä.

Harju-Panulan mukaan Infossa ei ole lukulaitteita, koska ei ole ollut kysyntää. Hänen mielestään laitteet ovat myös liian kalliita ja ne eivät ole ajankohtaisia. Kuitenkin jos Info-ketju päättää hankkia myymälöihinsä laitteita, on niitä hankittava. Harju-Panula arveli laitteiden olevan aiheellisia noin kymmenen vuoden kuluttua riippuen kysynnästä ja mallien tarjonnasta. Hän pohti, että tuskin Info Seinäjoki ensimmäisten joukossa on kyseisten laitteiden hankinnassa.

Suomalaisessa kirjakaupassa oltiin vähän samoilla linjoilla kuin Infossa. Piispanen pohti tarjonnan ja kysynnän vähyyden olevan esteinä laitteiden hankkimiseen. Piispanen mainitsi myös, että sisältöä on hyvin vähän tarjolla, mutta ketjun mukaan he ottavat uutta tavaraa myyntiin. Piispanen arvio sähkökirjojen saapumiseen oli noin kahdesta kolmeen vuotta. Hän mainitsi teknologiakeskus Framin mahdolliseksi laitteiden esilletuojaksi. Lukulaitteet saapuvat hänen mielestään ensin Etelä-Suomeen ja siitä sitten pohjoisemmaksi.

6.2 Suomen maakuntakirjastot

Lähetin kyselyn kahdellekymmenelle maakuntakirjastolle ja kahdestakymmenestä kolmetoista vastasi. Toisissa kirjastoissa lukulaitteista ei oltu vielä haaveiltukaan ja

toisissa harkittiin jo ihan pysyvää mallia (Kuvio 1 ja 2). Ongelmina koettiin aineistojen vähyys ja huonot hankintakanavat.

Turun kaupunginkirjasto - Varsinais-Suomen maakuntakirjastosta vastasi verkkopalvelujohtaja Marja-Rii Jokinen, että heillä on käytössä Cybook Gen3 –malli. Se tilattiin netin kautta Ranskasta. Vaihtoehtona oli myös Amazonin Kindle. Cybook valittiin, koska hankinta ja maksaminen vaikuttivat helpommalta kuin Kindlen, kirjaston hankintasääntöjen vuoksi. Cybookin käyttäjiltä oli myös tullut positiivista palautetta. Laite päätettiin hankkia, koska kirjasto halusi testata laitetta ja saada käyttökokemuksia jatkoa varten. Toistaiseksi laite on ollut vain henkilökunnalla testikäytössä, kokemukset ovat olleet myönteisiä, joten harkitaan lisähankintoja ja laitteen tarjoamista lainattavaksi. Henkilökunnan kokemuksia laitteesta ovat keveys, pienikokoisuus ja helppokäyttöisyys. Näyttö on toimiva erilaisissa tiloissa ja valaistuksessa. Lataaminen on helppoa ja muistikapasiteetti on suuri. Myös mp3-tiedostojen toisto sujui hyvin. (Jokinen, M-R., sähköpostiviesti 26.5.2009.)

Porin kaupunginkirjasto - Satakunnan maakuntakirjasto on julkaissut oikein sähkökirjan käyttötutkimuksen. Tutkimuksessa todetaan, että laitteiden tekniikan, sisällön ja ominaisuuksien kehittyessä kysyntäkin nousee kasvuun ja kasvun mukana täytyy kirjastonkin pysyä. (Hursti, Nuotio, Taimi. 2002. 21).

Espoon kaupunginkirjasto-maakuntakirjastosta tukipalvelujohtaja Oili Sivula vastasi, että heillä on ollut harkinnassa ostaa lukulaitteita pilottikirjastoon. Hankinta kuitenkin estyi, koska hankintakanavaa ei löytynyt. Kirjastolla ei ollut luottokorttia, jolla hankkia laitteita netistä. (Sivula, O., sähköpostiviesti 25.5.2009.)

Kirjastotoimenjohtaja Marja Malminen vastasi Lahden kaupunginkirjasto-maakuntakirjastolta, että heillä ei ole laitetta, mutta hankintaa suunnitellaan ensi tai sitä seuraavaksi vuodeksi. (Malminen, M., sähköpostiviesti 25.5.2009.) Myös Joensuun kirjastotoimenjohtaja vastasi, että laitetta ei vielä ole, mutta he ovat kyselleet mistä sellaisia saisi. (Pilppula, R., sähköpostiviesti 29.5.2009.)

Leena Priha, kirjastotoimenjohtaja kirjoitti, että Lappeenrannan kaupunginkirjasto-maakuntakirjastolla ei ole ollut sähkökirjojen lukulaitetta, mutta keskustelua asiasta on kyllä ollut ja tilannetta seurataan. Heidän mielestään sähköisten kirjojen käytössä on hankaluutena Suomessa kieli: suomenkielistä materiaalia on huonosti saatavilla. Lisäksi yleisille kirjastoille ominaisin aineisto, kaunokirjallisuus, puuttuu kokonaan. (Priha, L., sähköpostiviesti 27.5.2009.) Myös Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjastossa on puhuttu hankinnasta. Heidänkin mielestään suomenkielisten aineistojen puute on hankalaa. Seinäjoella pohdittiin lukulaitteiden ja sähkökirjojen suuntaamista yhteiskunnan heikko-osaisille, etteivät he jäisi paitsi kirjallisuudesta. (Heikkilä, M. sähköpostiviesti 25.5.2009.)

Tampereen kaupunginkirjasto - Pirkanmaan maakuntakirjastosta kokoelmapäällikkö Maarit Helén vastasi, ettei heillä vielä ole lukulaitetta. He seuraavat tilanteen ja tekniikan kehittymistä, ja tekevät sitten mahdollisen hankintapäätöksen. Toistaiseksi heidän tiedossaan ei ole ollut kovinkaan paljon sellaista yleiseen kirjastoon sopivaa materiaalia, jota kirjaston asiakkaat olisivat voineet lainata ja lukea näiltä laitteilta, ja siksi hankinta ei ole vielä ollut ajankohtainen. Hankinnasta on kyllä keskusteltu jonkin verran henkilökunnan kanssa ja pohdittu, koska tuollaisen laitteen voisi hankkia koekäyttöön. (Helén, M., sähköpostiviesti 27.5.2009.)

Hämeenlinna, Kajaani, Mikkeli, Porvoo ja Vaasa vastasivat, ettei heillä ole ollut käytössä lukulaitteita eikä hankinta ole tulevaisuuden suunnitelmissa.

Kuvio 1. Lukulaitteet kirjastoissa

Kirjastot	Lukulaitteet
Espoon kaupunginkirjasto - maakuntakirjasto	hankinnassa
Hämeenlinnan kaupunginkirjasto - Hämeen maakuntakirjasto	ei
Joensuun kaupunginkirjasto - Pohjois-Karjalan maakuntakirjasto	hankinnassa
Jyväskylän kaupunginkirjasto - Keski-Suomen maakuntakirjasto	ei vastausta
Kajaanin kaupunginkirjasto - Kainuun maakuntakirjasto	ei
Kokkolan kaupunginkirjasto - maakuntakirjasto	ei vastausta
Kouvolan kaupunginkirjasto - maakuntakirjasto	ei vastausta
Kuopion kaupunginkirjasto - Pohjois-Savon maakuntakirjasto	ei vastausta
Lahden kaupunginkirjasto - maakuntakirjasto	hankinnassa
Lapin maakuntakirjasto	ei vastausta
Lappeenrannan kaupunginkirjasto -maakuntakirjasto	hankinnassa
Mariehamns stadsbibliotek - Centralbibliotek för Åland	ei vastausta
Mikkelin kaupunginkirjasto - Etelä-Savon maakuntakirjasto	ei
Oulun kaupunginkirjasto - maakuntakirjasto	ei vastausta
Porin kaupunginkirjasto - Satakunnan maakuntakirjasto	kyllä
Porvoon kaupunginkirjasto - Itä-Uudenmaan maakuntakirjasto	ei
Seinäjoen kaupunginkirjasto - maakuntakirjasto	hankinnassa
Tampereen kaupunginkirjasto - Pirkanmaan maakuntakirjasto	hankinnassa
Turun kaupunginkirjasto - Varsinais-Suomen maakuntakirjasto	kyllä
Vaasan kaupunginkirjasto -maakuntakirjasto	ei

Kuvio 2. Lukulaitteet kirjastoittain

TULEVAISUUS

Tulevaisuuden lukulaitteilta odotetaan uusinta teknologiaa ja samalla hinnan laskua. Akkujen täytyy olla kestäviä ja näytön tulisi vastata paperista sivua. Menestyäkseen lukulaitteen tulisi parantaa lukukokemusta verrattuna paperiversioihin ja tietokonenäyttöön.

Tulevaisuudessa lukulaitteiden tarve kasvaa, kenties eniten opiskelijoiden keskuudessa. Ajan tasalla pysyminen on entistä tärkeämpää ja taskuun mahtuvalla lukulaitteella perässä pysyminen on mahdollista. Kenties uusimmat uutiset voisi tulevaisuudessa ladata lehtikioskista laitteeseen.

6.3 Tulevaisuus kirjastoissa

Nykykirjasto perustuu suurelta osin perinteiseen fyysiseen kirjaan ja muihin lainattaviin materiaaleihin. Sähkökirjojen ja niiden lukulaitteiden käyttö voi johtaa kirjastojen roolin heikentymiseen tai jopa sulkemiseen. Elektronisuuden myötä kirjastojen toiminta muuttuisi täysin erilaiseksi, kirjastossa käynti romahtaisi ja työntekijöiden tarve pienenesi entisestään. Kirjastojen tulisi pystyä suunnittelemaan tulevaisuutta sähköisen materiaalin jakajana. Niiden tulisi varoa eristäytymistä ja paikalleen pysähtymistä. Kirjastojen tulisi miettiä, mitä palveluja se tulevaisuudessa tarjoaa. Kirjastot voisivat tarjota ladattaviksi oppikirjoja ja hakuteoksia, jotka muuten ovat melko kalliita. (Paavonheimo 2009, 20-21).

LÄHTEET

- Heikkilä, M. <mervi.heikkila@seinajoki.fi> 25.5.2009. Sähkökirjojen lukulaite –opinnäytetyö. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastanottaja: Satu Jääskä. [Viitattu 29.5.2009].
- Helén, M. <maarit.helen@tampere.fi> 27.5.2009. Sähkökirjojen lukulaite –opinnäytetyö. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastanottaja: Satu Jääskä. [Viitattu 29.5.2009].
- Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 6.-7. painos. Vantaa. Tummavuoren kirjapaino Oy.
- Hursti A., Nuotio E., Taimi V. 2002. Sähkökirjan käyttötutkimus. [verkojulkaisu]. Porin kaupunginkirjasto – Satakunnan maakuntakirjasto. Saatavissa: <http://www.pori.fi/kirjasto/julkaisut/e-kirja/e-kirja.pdf>
- Jokinen, M-R. <marja-rii.jokinen@turku.fi> 26.5.2009. Sähkökirjojen lukulaite –opinnäytetyö. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastanottaja: Satu Jääskä. [Viitattu 29.5.2009].
- Komonen, O-P., Nissinen, J. 2001. Kirja ilman paperia. Tietokone (3), 61-63.
- Koskimaa, R. 2000. King-efekti ja kirjallisuuden sähköinen tulevaisuus. Nuori voima (4-5), 49-53.
- Leidenius, K. 2008. Kirjamarkkina sähköistyy. Tietokone (9), 14.
- Malminen, M. <marja.malminen@lahti.fi> 25.5.2009. Sähkökirjojen lukulaite –opinnäytetyö. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastanottaja: Satu Jääskä. [Viitattu 29.5.2009].
- Ollikainen, L., Heilmann, J., Vainikainen, I., Launonen, R. & Saukkonen, J. 2000. Tiedon esittäminen uusilla julkaisualustoilla. Espoo: Valtion teknillinen tutkimuskeskus.
- Paavonheimo, J. 2009. Hurmaava joukkoitsemurha. Kirjasto (4), 20-21.
- Parkkinen, J., 2006. Käytettävyys, mitä se on? [Verkojulkaisu]. Adage Usability. Saatavissa: http://www.adage.fi/julkaisut/arkisto/kaytettavyys_mita_se_on.html

- Pilppula, R. <rebekka.pilppula@jns.fi> 29.5.2009. Sähkökirjojen lukulaite –opinnäytetyö. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Satu Jääskä. [Viitattu 11.6.2009].
- Priha, L. <leena.priha@lappeenranta.fi> 27.5.2009. Sähkökirjojen lukulaite –opinnäytetyö. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Satu Jääskä. [Viitattu 29.5.2009].
- Puustinen, T. 2004. Sähköinen paperi on valmis. *Talouselämä* (10), 54-56.
- Saloharju, I. 1998. Elektroninen julkaiseminen käyntiin - aktiiviset yhteydet tieteellisiin julkaisijoihin. [Verkkolehti]. *Tietolinja* (1). Saatavissa:
<http://www.kansalliskirjasto.fi/extra/tietolinja/0198/elektra.html>
- Sivula, O. <oili.sivula@espoo.fi> 25.5.2009. Sähkökirjojen lukulaite –opinnäytetyö. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Satu Jääskä. [Viitattu 29.5.2009].